

تحلیل نقش رویکردهای بسیج - پایه در ارتقای سلامت اداری^۱

خلیل اسفندیاری^۲

علی سیف‌زاده^۳

سمانه پالیزیان^۴

چکیده

فساد معلول عوامل متعدد و گسترده‌ای است که آثار و نتایج ناشی از آن در جامعه نیز بسیار پراکنده است. همچنین فساد مانند غده‌ای سرطانی است که آسیب‌های بسیاری را بر جامعه و کشور وارد می‌سازد. وجود فساد و استمرار آن موجب کاهش اعتبار اجتماعی و حیثیت نظام اداری، از دست رفتن اعتماد و احترام مردم نسبت به نهادهای حکومتی و دستگاه‌های اداری و همچنین منجر به ایجاد و افزایش بیگانگی و فاصله بین حکومتگران و توده‌ی مردم می‌شود. از این رو، استفاده از شیوه‌ها و ابزارهای مختلف برای مقابله با شکل‌گیری و توسعه فساد از جمله مهم‌ترین برنامه‌های حکومت‌هایی بوده و است که بقا و بالندگی خود را در گرو پاکی و طهارت‌اندیشه و عمل آحاد جامعه و کارگزاران حکومتی می‌دانند.

بسیج، نیرویی برآمده از متن اهداف و آرمان‌های انقلاب اسلامی است که می‌توان آن را مهم‌ترین بازوی اجرایی نظام اسلامی برای رسیدن به اهداف و برنامه‌های مختلف آن و از جمله مقابله با فساد در انواع مختلف آن و به‌طور خاص از نوع اداری و اقتصادی‌اش دانست.

هدف اصلی این نوشتار تحلیل نقش رویکردهای بسیج - پایه در کنترل پدیده‌ی فساد مالی و اداری است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که بسیجیان می‌توانند با ایفای سه نقش به شرح زیر نسبت به حفظ فضیلت‌ها، جلوگیری از بروز آسیب‌ها و در نهایت سالم‌سازی سیستم اداری کشور کمک کنند:

(۱) نقش ارایه الگو: بسیجیان با ارایه‌ی عملکرد مفید و مثبت از خود می‌توانند افراد را به در پیش گرفتن رفتار و عملکردی مشابه رفتار و عملکرد خود ترغیب و تشویق کنند.

(۲) نقش بازدارنده: بسیجیان با ارایه‌ی عملکرد مفید و مثبت از خود می‌توانند محیط را برای کسانی که دارای انگیزه‌های سوء هستند ناامن کرده و آنان را از دست زدن به اعمال و رفتاری خلاف شئون اداری و قانونی بازدارند.

(۳) نقش اصلاح‌گرایانه: بسیجیان با ارایه‌ی عملکردی مفید و مثبت از خود می‌توانند کسانی را که نه با انگیزه و قصد قبلی بلکه در نتیجه‌ی فهم اشتباه از قوانین، شرایط محیطی، اختیارات و... به رفتار و کرداری خلاف شئون اداری و قانونی روی آورده‌اند متنبه کرده و آنان را به سمت اصلاح رفتار و عملکرد خود سوق دهند.

واژگان کلیدی: بسیج، تفکر بسیج - پایه و سلامت اداری

۱. لازم به ذکر است این مقاله در شماره ۲۲ (زمستان ۱۳۹۳) فصلنامه حاضر چاپ شده بود لیکن به دلیل از قلم افتادن نام آقای خلیل اسفندیاری (نویسنده مسئول آن)، مجدداً در این شماره منتشر می‌شود. (سردبیر)

۲. کارشناس ارشد مدیریت دولتی - کارشناس طرح و برنامه دفتر حفاظت و اطلاعات سازمان بازرسی کل کشور - khalliesfandyari@yahoo.com

۳. کارشناس مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد سازمان بازرسی کل کشور seyfzadehali@yahoo.com

۴. کارشناس مرکز مطالعات و پژوهش‌های سلامت اداری و مبارزه با فساد سازمان بازرسی کل کشور

مقدمه

مطالعه‌ی تاریخ تمدن‌های باستان بیانگر این است که فساد در جوامع بشری قدمتی به اندازه‌ی تمدن داشته و اکنون نیز یکی از مسایل مهم و اساسی در میان کشورهای جهان است. فساد، نابسامانی‌های بسیاری برای جوامع بشری به دنبال داشته و جنگ‌های پی‌درپی، خشونت‌ها و قیام علیه تمدن‌های حاکم، از بین رفتن سازمان‌ها و در هم ریختن جوامع همیشه‌ناشی از فساد بوده است. این خلدون در رابطه با عوامل ظهور و سقوط تمدن‌ها معتقد است: عامل اصلی فروپاشی و زوال حکومت‌ها اسراف، تبذیر و فساد در دستگاه حکومتی از جانب دولتمردان و حاکمان است (و ثوقی و نیک‌خلق، ۱۳۸۵: ۲۶).

در طی قرون و اعصار همواره رابطه‌ی معکوسی بین استفاده‌ی درست و به‌جا از قدرت و قلمرو گسترش فساد وجود داشته است. بدان معنا که زمانی که از قدرت به‌طور مطلوب استفاده می‌شد، میزان فساد کاهش می‌یافته است.

موضوع فساد در تمام زمان‌ها گریبان‌گیر دولت‌ها و دغدغه‌فکری بسیاری از اندیشمندان و متفکران سیاسی بوده است.

دائمه در قرن چهاردهم به مسأله‌ی فساد توجه کرده و آن را از نظر درجه‌بندی در اعماق جهنم قرار می‌دهد.

فساد اداری از جمله پدیده‌های سازمانی است که روند توسعه‌ی کشورها را به‌طور چشمگیر با مشکل روبه‌رو می‌سازد و موجب شکل‌گیری مشکلات و بحران‌های اساسی در سراسر جامعه می‌شود.

مقام معظم رهبری در مورد ضرورت مبارزه با فساد اداری و مالی می‌فرمایند: «مبارزه با فساد اداری و فساد اقتصادی و سوءاستفاده از امکاناتی که قدرت در اختیار افراد می‌گذارد - چه سوءاستفاده مالی و چه سوءاستفاده سیاسی - از اصول انقلاب است و باید رعایت شود».

معظم‌له در خصوص معیار فساد هم می‌فرمایند: «معیار و فارق صلاح و فساد این است که آیا ما آن کار را برای رضای خدا انجام می‌دهیم یا نه؛ بدیهی است زمانی که ما می‌خواهیم کاری را برای رضای خدا انجام بدهیم، وقتی این احساس از ما متمشی می‌شود که بررسی کرده باشیم و حُسن عمل و مطلوبیت عمل را فهمیده باشیم، بعد آن را برای رضای خدا انجام بدهیم. پس در بطن کسب رضای خدا آگاهی و هشیاری و توجه همه‌جانبه و تدبیر الهی مؤمن هست».

هدف اصلی این مقاله بررسی نقش بسیج - پایه و تفکر بسیجی در کنترل پدیده‌ی فساد مالی و

اداری و ارتقای سلامت اداری است.

بنیان‌گذار جمهوری اسلامی ایران، حضرت امام خمینی (رحمه الله علیه)، خود را مفتخر به فرهنگ بسیجی دانسته و از خداوند خواستند تا ایشان را با بسیجیان محشور گرداند. اهمیت و ضرورت بررسی فساد اداری و نقش تفکر بسیج - پایه در ارتقای سلامت اداری از آنجا ناشی می‌شود که آثار و نتایج ناشی از فساد در جامعه بسیار پراکنده است. فساد همچون غده‌ای سرطانی است که آسیب‌های بسیاری را بر جامعه و کشور وارد می‌سازد. فساد (از طریق تخریب رقابت سالم در بازار) مانع ثبات سیاسی، اقتصادی و پیوستگی اجتماعی و نیز توسعه‌ی اقتصادی کشور می‌شود (محمودی، ۱۳۸۳).

وجود فساد و استمرار آن موجب کاهش اعتبار اجتماعی و حیثیت نظام اداری، از دست رفتن اعتماد و احترام مردم نسبت به نهادهای حکومتی و دستگاه‌های اداری و همچنین منجر به ایجاد و افزایش بیگانگی و فاصله بین حکومتگران و توده‌ی مردم می‌شود.

تداوم پدیده فساد در جامعه باعث سود بردن بخش‌های ثروتمندتر از آن می‌شود که نتیجه‌ی آن بر دوش کشیدن ضرر و زیان این پدیده توسط اقشار فقیرتر و ضعیف جامعه است (صبوری، ۱۳۸۰: ۲۶۸). علاوه بر این، به وجود آمدن ریسک تخلف در سازمان، آسیب رساندن به فرآیند توسعه‌ی منابع انسانی، کم‌رنگ شدن کنترل‌های درونی و تشدید کنترل‌های بیرونی در سازمان، کم‌رنگ شدن فضایل اخلاقی و ایجاد ارزش‌های منفی در سازمان، تقدم منافع فردی بر منافع جمعی و کاهش کیفیت کارها در کلیه سطوح از پیامدهای این پدیده به شمار می‌روند (سلطانی، ۱۳۷۹).

در نهایت، زمانی که فساد اداری گسترش یافته و تحمل می‌شود، جو اخلاقی خاصی شکل می‌گیرد که در آن تخلف از هنجارهای ابتدایی اخلاقی به صورت هنجاری پذیرفته شده در می‌آید. از سوی دیگر امکان سوءاستفاده از شغل و مقام اداری در «چارچوب قانون» و به دست آوردن امتیازات و منافع خصوصی بر اساس - به اصطلاح - «قانونی» باعث می‌شود که مقامات اداری از هر گونه مجازاتی احساس مصونیت و اطمینان کرده و مطمئن شوند که داشتن پول و ارتباطات با گروه‌های متنفذ، آن‌ها را از احتمال گرفتاری و مجازات توسط قانون نجات خواهد داد.

پیامدها و تبعات ناشی از این احساس مصونیت، کاهش احترام به قانون اساسی، کاهش فرصت‌های سالم پیشرفت برای افراد، مؤسسات و سازمان‌ها و سرانجام رشد سیر قهقرایی جامعه و خنثی کردن و توقف حرکت توسعه و پیشرفت چرخ‌های جامعه خواهد بود.

پیشینه‌ی بحث

در موضوع این مقاله تحقیق جامعی انجام نشده یا نویسندگان این مقاله در بررسی‌های خود به آن‌ها دسترسی نیافته‌اند. البته درباره پدیده فساد و آسیب‌شناسی آن فعالیت‌های مختلفی صورت گرفته و چندین همایش و نشست علمی نیز در سطوح ملی و استانی در کشور برگزار شده و در هر کدام از آن‌ها نتایج مقالات و پژوهش‌های گوناگون نیز ارائه شده است؛ لیکن در موضوع نقش سازمان‌های مردم‌نهاد و نمونه بارز آن بسیج در جمهوری اسلامی ایران، در امر مقابله با فساد اداری پژوهش و تحقیق چندانی صورت نگرفته است.

از این رو به نتایج شماری از مقالات و پژوهش‌هایی که در رابطه با موضوعات مشابه و نزدیک به بحث حاضر انجام شده است اشاره می‌کنیم:

۱. مقاله‌ای با عنوان نقش رسانه‌ها در پیشگیری و مبارزه با فساد و ارایه‌ی راهکارهای عملی توسط شعبان نجف پور و یحیی کمالی در مجموعه مقالات همایش ارتقای سلامت اداری در سال ۱۳۸۸ چاپ شده است. در این مقاله آورده شده که رسانه‌های توانمند و خبرنگاران حرفه‌ای، نقش مهمی در زمینه‌ی مبارزه با فساد دارند که باعث افزایش آگاهی مردم شده و گزارش‌های مناسبی را در این خصوص به مسئولان عرضه می‌کنند و از این طریق در فرآیند سیاستگذاری ضد فساد حضور مؤثر دارند.

در این مقاله ابتدا نقش و تأثیرات حضور رسانه‌های توانمند در زمینه‌ی مبارزه با فساد مورد توجه قرار گرفته و اقداماتی که در جمهوری اسلامی در زمینه‌ی توانمندسازی رسانه‌ها صورت گرفته، تشریح شده و در نهایت راهکارهای عملی در جهت توانمندسازی رسانه‌ها ارائه شده است.

۲. کتابی با عنوان نقش مدیریت در بهبود سلامت اداری، توسط انتشارات مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران در سال ۱۳۸۷ چاپ شده است. این کتاب با رویکرد مطالعه‌ی رفتار سازمان و نظارت بر عملکرد سازمان‌ها و نقشی که مدیریت در سالم‌سازی محیط کار می‌تواند ایفا کند به نگارش درآمده است.

در چکیده‌ی این کتاب آمده که زندگی بشر امروز به گونه‌ای شکل گرفته که از ابتدای تولد تا لحظه مرگ، ناگزیر با سازمان‌های مختلف و متعدد اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و ... سروکار دارد. از اخذ گواهی تولد تا صدور جواز دفن، نشان وابستگی‌های بشر امروزی به سازمان‌ها و دستگاه‌های دولتی یا غیردولتی است. رفتارهای متقابل سازمان‌ها با یکدیگر و تأثیر آن بر رفتارهای

فردی و چگونگی تعامل فرد با سازمان و سازمان با فرد، نشانه‌ی توسعه یافتگی جوامع و افراد جامعه است.

این کتاب مجموعه‌ای از اطلاعات کاربردی است که شاید جوابگوی پاره‌ای از نیازهای مدیران و علاقه‌مندان به این رشته باشد. این کتاب شامل چهار فصل و مباحث گوناگون از قبیل تعاریف مختلفی از سلامتی، ارتباطات، اصول و مبانی مدیریت و هنر مدیران موفق، ارزش و نقش مهم کارکنان در ارتقای سطح سازمان و در پایان آشنایی مدیران با روش‌های صحیح دسترسی به اطلاعات ایمنی کار و استفاده‌ی بهینه از زمان است.

۳. مقاله‌ی دیگری با عنوان نقش جامعه‌ی مدنی در مبارزه با فساد، توسط حسن عابدی جعفری و لیلی حبیبی در همایش ارتقای سلامت اداری سازمان بازرسی کل کشور در سال ۱۳۸۸ ارائه شده است. این مقاله بر اساس روش توصیفی و تطبیقی به بیان ادبیات مختصری از فساد (تعریف، انواع، پیامدها و راهکارهای مبارزه) و مبانی نظری سازمان‌های مردم‌نهاد (ضرورت، تعریف، کار کردها) پرداخته و سپس در ادامه، یافته‌های بررسی تجربه‌ی سازمان‌های بین‌المللی، تجربه‌ی برخی کشورها و ایران ارائه شده است. در بخش پایانی نیز به بحث و نتیجه‌گیری پرداخته است. در این مقاله آورده شده امروزه سازمان‌های مردم‌نهاد و غیردولتی با فعالیت غیرانتفاعی و داوطلبانه در جهت رفاه و خدمات عمومی به انجام فعالیت می‌پردازند. این سازمان‌ها شامل جمعیت‌ها و گروه‌ها و نهادهای انسانی خودجوش و برآمده از مردم هستند که مهم‌ترین شاخصه‌ی آن‌ها استقلالشان از دولت است.

هدف اصلی از تشکیل این سازمان‌ها رشد و توسعه‌ی مشارکت‌های مردمی و غیردولتی برای بهبود منافع جمعی و تحقق اهداف توسعه است. مفهوم مشارکت در قوانین جمهوری اسلامی ایران از جایگاه ویژه‌ای برخوردار است. در اصول ۶، ۵۹۳، ۵۶، ۲۹، ۷۸، و ۱۰۴ قانون اساسی به مشارکت مردم در امور تصریح شده و توسعه‌ی فعالیت سازمان‌های مردم‌نهاد که از محورهای مهم و منحصربه‌فرد برنامه‌های توسعه است، در تحقق اهداف کلان کشور از اهمیت بسیاری برخوردار است.

۴. مقاله «تأملی بر نقش و وظیفه بسیج در نظارت بر عملکرد دستگاه‌های اداری و سالم‌سازی آن‌ها» نوشته‌ی خلیل اسفندیاری از دیگر مقالات به نگارش درآمده در این باره است. در مقاله مزبور به کارکردهای مختلف بسیج در زمینه‌ی مبارزه با فساد پرداخته شده

و نقش‌های مختلفی که این نهاد برآمده از متن اعتقادات مردم می‌تواند در سالم‌سازی سامانه اداری کشور ایفا کند مورد بررسی قرار گرفته است.

یافته‌های تحقیق

جوامع بشری نیازمند اصلاح می‌باشند و سازندگی و اصلاح نیز در سایه‌ی تلاش و مقاومت مستمر حاصل می‌شود؛ البته این نکته مسلم است که هیچ اجتماعی به کلی نمی‌تواند جرم و منکرات را ریشه کن کند. جرم با اجتماع متولد شده و تا هنگام از هم‌پاشیدگی اجتماع با آن خواهد بود؛ ولی باید ترتیبی اتخاذ شود که زمینه‌ی بروز منکرات و ناهنجاری‌های اجتماعی به حداقل برسد. با توجه به این که علاج هر واقعه‌ای قبل از وقوع آن انجام می‌گیرد، مسأله‌ی پیشگیری از بروز ناهنجاری‌های اجتماعی و نقش بسیج و تفکر بسیج-پایه نیز باید در اولویت بررسی قرار گیرد. از آنجایی که امر به معروف و نهی از منکر راهی بسیار مفید و مؤثر در پیشگیری از جرم به‌خصوص در جوامع اسلامی است، بدین ترتیب قانون‌گذار در اصل هشتم از قانون اساسی آن را صریحاً متذکر شده و نظارت از راه امر به معروف و نهی از منکر را وظیفه‌ی همگانی دانسته و به شکل نظارت متقابل مردم بر مردم، دولت نسبت به مردم و مردم نسبت به دولت معرفی کرده است.

قانون‌گذار اسلامی به این نکته‌ی بسیار مهم اذعان دارد که برای کنترل جامعه تنها قانون‌گذاری کفایت نمی‌کنند؛ زیرا قوانین هیچ‌گاه نتوانسته‌اند در سطحی مطلوب در جلوگیری از وقوع جرایم مشمر ثمر واقع شوند.

در این راستا دین مبین اسلام نه تنها وظیفه‌ی جلوگیری از فساد را بر عهده‌ی هیأت حاکمه قرار داده بلکه هر شخصی به سن رشد و بلوغ شرعی می‌رسد به‌عنوان یکی از تکالیف مهم و اساسی، وظیفه‌ی امر به معروف و نهی از منکر را بر عهده دارد. با توجه به این که افراد در مسیر زندگی از یکدیگر جدا نیستند، در نتیجه انحراف فردی از افراد جامعه، هم به خود وی و هم به جامعه صدمه می‌زند. از این رو، نظارت همگانی برای جلوگیری از انحراف فردی - اجتماعی لازم و ضروری است.

مکتب حیات بخش اسلام با تشریح فریضه‌ی امر به معروف و نهی از منکر، با ظرافت و صف‌ناشدنی امر نظارت را به‌عنوان یک تکلیف برای فرد فرد مسلمانان واجب دانسته تا با دقت اوضاع و احوال اجتماع خود را تحت نظر داشته و نسبت به حوادث پیرامون خود بی تفاوت نبوده و عکس‌العمل مناسب نشان دهند تا از غرق شدن کشتی جامعه‌ی انسانی در مسیر پرتلاطم زندگی

به وسیله‌ی نیشترهای تیز فساد و تباهی و بی‌عدالتی و در یک جمله منکرات، جلوگیری به عمل آورد. این فریضه‌ی الهی با اجرای کامل آن، ضامن اجرای سایر احکام الهی و بقای جامعه است. این فریضه از امتیازات مکتب اسلام است، این ویژگی ضامن حقوق و آزادی‌های مشروع ملت است و علاوه بر آن موجب دوام جامعه و حکومت اسلامی خواهد بود.

مقام معظم رهبری در خصوص مبارزه با فساد به عنوان یکی از پایه‌های اصلی حکومت اسلامی می‌فرماید: «تمام دستگاه‌های مسئول اعم از قوای قضائیه، مجریه و مقننه باید به وظیفه‌ی خود در قبال این مسأله عمل کنند و از هرگونه جوسازی و فشار در این راه به خود هراسی راه ندهند. امروز اگر شعار مبارزه با فساد مالی و اقتصادی داده می‌شود، هر کس پیرو امیرالمؤمنین (ع) است باید از این شعار پیروی کند. هر کس به معنای واقعی کلمه، دنبال صلاح و اصلاح است باید دنبال این کار حرکت کند. دستگاه‌های مسئول - اعم از قوه‌ی قضائیه یا قوه‌ی مجریه یا قوه‌ی مقننه - خود را موظف بدانند این شعار را تحقق بخشند و نگذارند در حد یک شعار توخالی و یک لفاظی باقی بماند. مبارزه با فساد یکی از پایه‌های اصلی حکومت و نظام اسلامی است. این روش امیرالمؤمنین (ع) است، امیرالمؤمنین (ع) از مردم ملاحظه نکرد؛ حتی از کسانی که از او توقع داشتند ملاحظه نکرد. آنجایی که دید فساد وجود دارد با آن مبارزه کرد».

بررسی نقش بسیج در کنترل فساد:

بسیجیان می‌توانند با ایفای نقش‌ها و وظایف زیر به تحقق این مهم (حفظ فضیلت‌ها، جلوگیری از بروز آسیب‌ها و در نهایت سالم‌سازی سیستم اداری کشور) کمک کنند:

۱. تحلیل، تعمق و شناسایی عوامل اصلی بروز رکود و انحراف در سیستم اداری کشور و انعکاس آن به مراجع مربوط:

داشتن صفاتی چون نظم در انجام امور، تقوا و تعهد در گفتار و کردار، تلاش و ارایه‌ی خدمت بدون منت به نیت تأمین رضایت خدا، نگاه به حوایج مردم و حل آن‌ها به عنوان باب رحمت الهی، تلاش برای رفع دغدغه‌ها و مشکلات ارباب‌رجوع بدون اعمال تبعیض در میان ایشان، نگاه به مسئولیت به عنوان معبدی برای عبادت و فرصتی برای ارایه خدمت، جدیت در انجام وظیفه و برخورداری از حس مسئولیت‌پذیری، داشتن حسن رابطه با همکاران و ارباب‌رجوع، برخورداری از خلاقیت و ابتکار و تلاش در جهت توسعه‌ی روزافزون دانش و تجربه از جمله فضیلت‌هایی است که به تبع پیروزی انقلاب اسلامی در سیستم اداری کشور وارد شد.

در حال حاضر متعهد و عامل بودن به این فضیلت‌ها اهم انتظارات و توقعات آحاد افراد جامعه از مدیران و کارکنان نظام اسلامی است. صفاتی که تحقق و تجلی کامل و جامع آن در اجزا و عناصر مختلف دستگاه‌های اداری کشور می‌تواند ما در تحقق افق‌های منظور در چشم‌اندازهای کلان کشور و نظام اسلامی مصمم و توانمندتر کند.

طبیعی است در برابر تحقق این صفات و شرایط ایده‌آل و مطلوب، موانع و مشکلاتی وجود داشته و عوامل مختلفی (مستقیم یا غیرمستقیم) مؤثر واقع می‌شوند تا این صفات و شرایط به نحو مطلوب و مورد انتظار جامعه‌ی تحقق به خود نپوشد. یکی از وظایف و تکالیف بسیجیان در محیط‌های اداری به‌عنوان دیده‌بان حریم ارزشی و اعتقادی نظام اسلامی، تشخیص، تعقیب و تحلیل این عوامل و موانع است.

به عبارتی می‌توان گفت بسیجیان در دستگاه‌های اداری مختلف به‌صورت جداگانه و در سطحی کلان در قالب بسیج ادارات و وزارتخانه‌ها می‌توانند با تشکیل کارگروه‌های علمی و تخصصی با غور و تعمق در ریشه‌ها و عوامل کلیدی و اصلی بروز رخوت، رکود و انحراف در سیستم اداری کشور آن‌ها را شناسایی کرده و تحلیل خود در این زمینه را به همراه راهکارهای پیشنهادی برای غلبه بر آن‌ها به مدیران و مسئولان دستگاه مربوط و در سطح کلان به مراجع قانون‌گذاری و برنامه‌ریزی کشور ارائه دهند.

۲. ارائه الگوی عملی از یک مدیر یا کارمند متعهد، متخصص و قانونمند:

بسیجیان را می‌توان جزء گروه‌های مرجع در جامعه به شمار آورد. گروه‌هایی که رفتار، کردار، گفتار و عملکردشان مورد توجه سایرین بوده، موجب الگوبرداری آنان می‌شود. بسیجیان به فراخور تکلیف و تعهد مضاعفی که به تداوم حیات و سلامت نظام اسلامی احساس می‌کنند باید با ارائه الگوهای عملی از مدیر یا کارمندانی که از سطح بالاتری از عملکرد مفید، مؤثر، مثبت و کارآمد در دستگاه‌های اداری برخوردارند به نمادهایی از افرادی که تخصص و تعهد را توأمان با یکدیگر دارند تبدیل شوند.

بی‌تردید حضور و فعالیت این گونه الگوها می‌تواند نقشی بسزادر هرچه سالم‌تر، شاداب‌تر، فعال‌تر و بانگیزه‌تر شدن محیط‌های اداری ایفا کند.

دستور و تأکید مقام معظم رهبری به بسیجیان است که «باید به گونه‌ای رفتار کنید که احترام مردم جلب شود. باید نمونه اخلاق و تواضع و مهربانی و رعایت مقررات باشید. آن کسی بسیجی‌تر است که مقررات را بیشتر رعایت می‌کند. به خاطر آن که این فرد بیشتر از همه برای نظام دل

میسوزاند و مقررات، لوازم قطعی اداره درست نظام است^۱.

در این رابطه بسیجیان می‌توانند با ارایه عملکرد مورد انتظار از خود به ایفای یکی از سه نقش زیر در محیط کاری خود پردازند:

الف) نقش الگو دهنده:

بسیجیان با ارایه عملکرد مفید و مثبت از خود می‌توانند در کسانی که از زمینه‌های لازم جهت تأثیرپذیری از نمادهای مثبت برخوردارند مؤثر واقع شده، آنان را به درپیش گرفتن رفتار و عملکردی مشابه رفتار و عملکرد خود ترغیب و تشویق کنند.

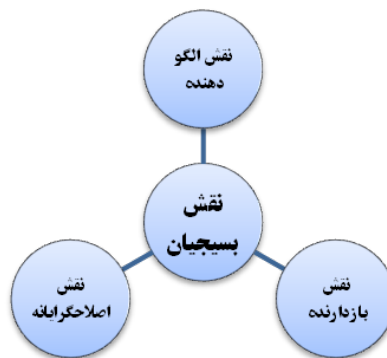
ب) نقش بازدارنده:

بسیجیان با ارایه عملکرد مفید و مثبت از خود می‌توانند محیط را برای کسانی که دارای انگیزه‌های سوء هستند ناامن کرده، آنان را از دست زدن به اعمال و رفتاری خلاف شئون اداری و قانونی بازدارند.

ج) نقش اصلاح گرایانه:

بسیجیان با ارایه عملکردی مفید و مثبت از خود می‌توانند کسانی را که نه با انگیزه و قصد قبلی بلکه در نتیجه فهم اشتباه از قوانین، شرایط محیطی، اختیارات و... به رفتار و کرداری خلاف شئون اداری و قانونی روی آورده‌اند متنبه کرده و آنان را به سمت اصلاح رفتار و عملکرد خود سوق دهند.

نمودار نقش بسیجیان در ارتقای سلامت اداری

۳. عمل به تکلیف الهی امر به معروف و نهی از منکر:

امر به معروف و نهی از منکر یکی دیگر از وظایف و ابزار مهم در دست بسیجیان برای هر چه

۱. از بیانات مقام معظم رهبری در مراسم بیعت جمع کثیری از بسیجیان نمونه ۱۳۶۸/۴/۶

سالم‌سازی محیط‌های اداری است. وظیفه مهمی که در بیان حضرت امیرالمؤمنین، امام علی (ع)، به عنوان دو شعبه از شعب چهارگانه جهاد توصیف شده است:

«والجهاد منها علی اربع شعب: علی الامر بالمعروف والنهی عن المنکر والصدق فی الواطن و
شنان الفاسقین...».

در راستای اجرای این وظیفه مهم بسیجیان می‌توانند در اثنای کار و انجام وظایف، به محض مشاهده رفتار و عملکردی خلاف شئون اداری و قانونی، ضمن رعایت کلیه اصول و ضوابط مربوط، به امر به معروف و نهی از منکر پرداخته و متخلفین از حریم و حدود قانون را متوجه کردار و عملکرد اشتباه خود سازند.

«المؤمنون والمؤمنات بعضهم اولیاء بعض یمرون بالمعروف وینهون عن المنکر».
«مردان و زنان باایمان بعضی ناظر و سرپرست بر بعضی دیگر هستند و همدیگر را امر به معروف و نهی از منکر می‌کنند».

مکتب حیات‌بخش اسلام با تشریح فریضه امر به معروف و نهی از منکر، با ظرافت و صف‌ناشدنی امر نظارت را به‌عنوان یک تکلیف برای فرد مسلمانان واجب دانسته تا با دقت اوضاع و احوال اجتماع خود را تحت نظر داشته باشند و نسبت به حوادث پیرامون خود بی‌تفاوت نبوده و عکس‌العمل مناسب نشان دهند تا از غرق شدن کشتی جامعه انسانی در مسیر پرتلاطم زندگی به‌وسیله‌ی نیشترهای تیز فساد و تباهی و بی‌عدالتی و در یک جمله منکرات، جلوگیری به عمل آورند. این فریضه الهی با اجرای کامل آن، ضامن اجرای سایر احکام الهی و بقاء جامعه است. این فریضه از امتیازات مکتب اسلام است، این ویژگی ضامن حقوق و آزادی‌های مشروع ملت است و علاوه بر آن موجب دوام جامعه و حکومت اسلامی خواهد بود (کامرانی، ۱۳۸۳).

۴. تذکر و یادآوری ارزش‌ها و فضیلت‌های اسلامی و انقلابی به مدیران و مسئولان:
از رسول اکرم (ص) است که فرمودند: «دو صنف هستند که هرگاه صالح باشند امت صالح خواهد بود و هرگاه فاسد شوند امت فاسد خواهند. سؤال شد این‌ها چه کسانی هستند؟ فرمودند: علماء و اداره‌کنندگان».

آسیب‌ها و خطرات بزرگی مسئولان و مدیران دستگاه‌ها را تهدید می‌کنند. تجمل‌گرایی و اشرافی‌زدگی در زمره مهم‌ترین آن‌هاست. رخنه این آفت در میان مدیران مسبب بروز بسیاری دیگر از آسیب‌ها در نظام اداری کشور خواهد شد.

وظیفه و رسالت بسیجیان است که از این خطر بزرگ غافل نمانده و به‌محض مشاهده آثار و

علایم رخنه این آسیب در مشی و خلق مدیری به تذکر و نهی از منکر پرداخته، انتظارات نظام اسلامی و مردم را به وی یادآور شوند.

در بیان امام علی (ع) به ابن عباس است که فرمودند: «در حکومتی که داری نباید ثروت اندوزی کنی و غیظ خود را نسبت به رقیب و مخالف اعمال کنی بلکه هدف تو باید نبود کردن باطل و زنده کردن حق باشد».

در بیان مقام معظم رهبری نیز هست که فرمودند: «مسئولان حق ندارند مانند اعیان و اشراف زندگی کنند»^۱. این تذکر انقلابی باید توسط فرزندان راستین انقلاب به معهود مدیرانی که با عدول از موازین و معیارهای انقلابی درصدد آلوده شدن به زخارف دنیوی با سوءاستفاده از فرصت‌ها و امکانات بیت‌المال هستند داده شود. آلوده شدن مدیران به تجملات و تشریفات به تبع خود، دوری آن‌ها از مردم، بی‌توجهی به ولی نعمتان انقلاب اسلامی، بی‌اعتنایی به حریم و حدود بیت‌المال، بروز تبعیض در نحوه برخورد با مردم، تشدید رقابت بر سر تصاحب فرصت‌ها برای به دست آوردن زخارف دنیایی و بروز بسیاری از ضد ارزش‌های اسلامی را موجب شده، تقویت جریان‌های بیگانه و حتی ستیز با آرمان‌های انقلابی را به دنبال خواهد داشت. بدیهی است که بسیجیان در راستای رسالت خود در مسیر سالم‌سازی نظام اداری باید این مهم را با رعایت همه نکات و موازین قانونی مورد توجه و نظر قرار دهند.

۵. ارایه مشاوره و پیشنهاد به مسئولان دستگاه‌ها:

بسیجیان باید خود را بیش از دیگران در برابر سلامت دستگاه محل خدمت و فعالیت خود متعهد و مسئول دانسته، به تدارک و انجام برنامه‌های سازمان یافته و هدف‌دار در این راستا پردازند. ارایه مشاوره و پیشنهاد به مسئولان مربوط را می‌توان از جمله اقدامات مفید و مؤثر در این زمینه برشمرد. بسیجیان خود را به عنوان مشاوران افتخاری مدیران دستگاه‌ها دانسته و با ارایه نظرات، پیشنهادها، مشاهدات و مطالعات خود به مسئولان مربوط دستگاه‌ها ایشان را در به دست آوردن نگاهی هر چه جامع‌تر به مجموعه تحت مدیریت خود یاری رسانند.

۶. انجام اقدامات و برنامه‌های فرهنگی و ارشادی در دستگاه‌های اداری کشور:

مهم‌ترین مانع کنترل فساد مالی-اداری بر خورداری افراد از ریشه‌های فرهنگی و عقیدتی است. اگر ارزش‌ها، هنجارها، عقاید و باورهای حاکم بر افراد اجتماع متکی بر ارزش‌های مادی‌گرایانه، فردگرایانه و مصرف‌گرایانه باشد و ساختارهای اجتماعی از انسجام و کارکردهای لازم برخوردار نباشند، نا کارآمدی و ضعف نظام فرهنگی و اجتماعی را به دنبال داشته و پیامد آن شکل‌گیری فساد

در همه سطوح و لایه‌های اجتماع خواهد بود.

در حال حاضر سیستم اداری کشور از آسیب‌هایی چون ارتشاء، اختلاس، کم‌کاری، تبعیض در نحوه‌ی برخورد با ارباب‌رجوع، سوءاستفاده از بیت‌المال و ... رنج می‌برد. آسیب‌هایی که یقیناً توسط شمار اندکی از فعالان در این بخش به وقوع می‌پیوندد اما بخش کلانی از انرژی و توان دستگاه‌های مختلف نظارتی و حراستی را درگیر مقابله و پیشگیری از آن ساخته است.

بسیجیان می‌توانند ضمن هماهنگی با سایر بخش‌های دستگاه‌ها در ارتقای سطح اعتقادی کارکنان دستگاه‌های اداری و اقتصادی فعالانه ظاهر و حاضر شده و با استفاده از توانایی‌های بالفعل و بالقوه‌ای که در این راستا در مجموعه خود سراغ دارند با تدارک اقدامات فرهنگی و ارشادی (که می‌تواند هم برای کارکنان و هم ارباب‌رجوع انجام گیرد) مانع از بروز و رشد آسیب‌ها شوند. این گونه اقدامات فرهنگی و ارشادی می‌تواند گاه در شکل یادآوری فضیلت خدمت‌رسانی به مردم و تبلیغ سیره و شیوه بزرگان در این زمینه و آشنا کردن ارباب‌رجوع به حقوق حقه خود انجام گرفته و بروز یابد. گاه نیز می‌توان این مهم را در قالب شناسایی، معرفی و تقدیر از الگوهایی که به خدمت صادقانه و سالم می‌انديشند و در آن مسیر گام برداشته و برمی‌دارند و به عبارتی فعالیت‌ها و عملکردشان از بیشترین قربت با ارزش‌ها و فضیلت‌های مورد توجه نظام اسلامی برخوردار است به انجام رسانند. این اقدام موجب خواهد شد تا مسیر ارزشی و انقلابی در دستگاه‌های اداری کشور همواره زنده باقی مانده و از خطر فراموشی و انزوای مصون ماند.

۷. نظارت بر حسن اجرای امور:

مهم‌ترین اصل در کاهش مفاسد که از عوامل بیرونی به شمار می‌رود، وجود مراجع نظارتی قوی در جامعه است. نبود این مراجع مانع کنترل فساد می‌شود. همان‌طور که می‌دانیم در جوامع اسلامی سه مرجع نظارتی وجود دارد:

الف) نظارت خداوند: خداوند بر کلیه اعمال، حرکات و فکر مردم نظارت مطلق دارد. قرآن

کریم میفرماید:

«أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ».

آیا نمی‌دانید خداوند اعمال شما را می‌بیند؟

پس هر فرد مسلمانی پیش از هر چیز بر این اعتقاد است که رفتار، اعمال و حتی نیت‌های او زیر ذره بین الهی است. یقیناً این اعتقاد می‌تواند زمینه خودکنترلی را در افراد به وجود آورد.

ب) نظارت حکومت: منظور از نظارت دولت فقط نظارت مستقیم نیست بلکه نظارت بر تمام ارکان جامعه به طور غیرمستقیم می‌تواند وجود داشته باشد. کنترل و نظارت که یکی از وظایف اصلی حکومت است، از ارکان اصلی و عناصر حیاتی مدیریت سالم و کارآمد به شمار می‌رود. این مهم در کشورمان به عهده دستگاه‌های مختلف نظارتی و از جمله مهم‌ترین آن‌ها «سازمان بازرسی کل کشور و دیوان محاسبات کشور» نهاده شده است.

مقام معظم رهبری در زمینه‌ی وظیفه این دستگاه‌های نظارتی می‌فرماید: «بر خلاف دوران طاغوت که فساد حاکمیت داشت، مبنای تشکیل نظام اسلامی بر صلاح و درستی است؛ بنابراین هیچ‌گونه فسادی در هیچ‌جا قابل قبول نیست و سازمان بازرسی باید با گسترش نظارت بر همه دستگاه‌ها در هر رده‌ای به خصوص دستگاه اجرایی و قضایی مراقبت کند که مطلقاً در هیچ گوشه‌ای فساد وجود نداشته باشد»^۱.

ج) نظارت همگانی: مردم، بهترین ناظر در جهت انجام درست امور هستند. کلیه افراد جامعه موظف‌اند بر اساس وظیفه شرعی خود بر عملکرد دیگر اعضا و عملکرد مدیران و مسئولان نظارت داشته باشند؛ البته این نظارت در آموزه‌های دینی به امر به معروف و نهی از منکر معروف است.

۸. ارایه مشاوره و پاسخ‌گویی به پرسش‌ها و ابهامات همکاران:

تردید در این نیست که شماری از رفتار و عملکردهای خلاف قوانین که از سوی برخی از کارکنان دستگاه‌های اداری سر می‌زند ناشی از سوءنیت آنان نبوده بلکه ریشه در جهل ایشان به قوانین و مقررات دارد؛ لذا می‌توان با راهنمایی و ارایه طریق صحیح و به‌هنگام و نیز پاسخگویی به پرسش‌ها و رفع ابهام از ذهن ایشان به قوانین، این قبیل افراد را از آلوده شدن به رفتار و عملکرد خلاف یا معارض با قوانین بازداشت.

در این ارتباط بسیجیان می‌توانند با اشراف بر قوانین در انجام این مهم نقش تأثیرگذاری را ایفا کرده و مرجعی مطمئن و مطلع برای ارایه راهنمایی و مشاوره برای سایر همکاران خود باشند.

۹. کمک به دستگاه‌های حراستی و نظارتی:

کمک به دستگاه‌های حراستی و نظارتی برای کشف و مقابله با افراد ایجادکننده‌ی نارضایتی و سوء جریان در درون دستگاه‌های حکومتی از دیگر راهکارها و روش‌های بسیجیان در مسیر تأمین و ارتقای سلامت سامانه اداری کشور است. یقیناً تعداد این گونه افراد مشکل‌آفرین و مسأله‌ساز در مقایسه با خیل کارکنان شریف اداری کشور قلیل است؛ لیکن آثار و تبعات ناشی از اقداماتشان در سلب اعتماد میان مردم و نظام اداری و ناکارآمد جلوه دادن آن، شدید و تخریب‌کننده خواهد بود.

۱. از بیانات مقام معظم رهبری در دیدار رئیس، معاونان و مسئولان سازمان بازرسی کل کشور ۱۳۷۵/۱۲/۶

از این رو، شناسایی به موقع این گونه افراد یا جریان‌ها منجر به کور شدن سرچشمه‌ها و زیرشاخه‌های فتنه فساد مالی، اداری و... شده، به تقویت انگیزه و اراده‌های ضد فساد در دستگاه‌ها خواهد انجامید.

۱۰. تدبیر و ارایه راهکار جهت کاهش هزینه‌ها و حفظ بیت‌المال در دستگاه‌ها:

تدبیر به منظور یافتن راه‌ها و راهکارهای کاهش هزینه‌های غیرضروری در دستگاه‌ها، انجام امور با حداقل هزینه و صرف بیت‌المال در مسیر و موارد حقه آن را می‌توان یکی دیگر از روش‌هایی دانست که بسیجیان می‌توانند با انجام آن به ایفای نقش و سهم خود در جهت سالم‌سازی دستگاه‌های اداری از آفت قصور یا تقصیر در مصرف بی‌محابای بیت‌المال بپردازند. بسیجیان می‌توانند با تحلیل روش‌ها و اسلوب اجرایی جاری در دستگاه‌های متبوعه خود و استفاده از الگوهای جاری در سایر دستگاه‌ها، روش یا روش‌های بهینه‌ای را که متضمن انجام امور توأم با رعایت حدود و حقوق بیت‌المال باشد را استخراج و به مبادی ذی‌ربط دستگاه محل خدمت خود ارایه دهند.

در دستگاه‌هایی که به خصوص با امور عمران و صنعت سروکار دارند هر ساله طرح‌های مختلف کوتاه‌مدت، میان‌مدت و بلندمدت متعددی به اجرا در می‌آید. پروژه‌هایی که بسیاری از آن‌ها به صورت پیمانکاری بوده و توسط بخش خصوصی صورت می‌پذیرد. می‌توان با فراهم کردن تمهیدات لازم و وظیفه ارزیابی اقدامات صورت گرفته در راستای اجرای پروژه را بر عهده بسیجیان دستگاه‌های اداری گذاشت.

در این راستا پایگاه‌های بسیج ادارات می‌توانند با تشکیل گروه‌های تخصصی و فنی ضمن تقویت توانایی‌های خود در این عرصه، با حسن نظارت بر روند و نحوه اجرای طرح‌های مختلف ادارات متبوع خود چون چشمی بیدار، بینا و امین، حافظ حریم قانون، حدود بیت‌المال و حقوق و منافع سازمان متبوع خود باشند.

نقش مدیران بسیجی در سالم‌سازی دستگاه‌های دولتی:

تساهل و تسامح نسبت به فساد یکی دیگر از موانع کنترل فساد به خصوص در حوزه‌ی سیاسی و اداری است. موارد زیر را می‌توان عمده‌ترین دلایلی دانست که موجبات چشم‌پوشی نسبت به فساد اداری را فراهم می‌آورد:

۱- ترجیح برخی مدیران در زمینه‌ی ارایه‌ی فرصت‌های کسب در آمد و موقعیت بهتر از طرق

نامشروع به جای اعطای امتیازهای قانونی به حامیان سیاسی خود؛

۲- ناتوانی در افزایش حقوق و مزایای کارکنان که منجر به چشم‌پوشی از موارد تخلف

می‌شود؛

۳- جلوگیری از بروز تفرقه و تنش؛

۴- حفظ مشروعیت و آبروی نظام اداری از طریق مسکوت گذاردن مصادیق فساد اداری.

بدیهی است بسیج به حکم گستردگی و دامنه نفوذ و حضورش در میان اقشار و صنوف مختلف جامعه در سطح خاصی محدود نمانده است. از جمله این اقشار مدیران و مسئولان دستگاه‌های دولتی هستند. یقیناً کثیری از این مدیران، خود از اعضا و فعالان این نهاد بوده یا در زمره متخلفین به اخلاق و سیره و سلوک بسیجی هستند. این قسم از مدیران خود داعیه‌دار حفظ فضایل و ارزش‌های اسلامی در جامعه و به‌خصوص در حوزه تحت مسئولیت خود می‌باشند. آنان به حکم بایسته‌ها و شاخصه‌های تفکر بسیج - پایه باید طلایه‌دار انجام امور بر مدار و محور قوانین بوده، اجازه و مجال تخطی از آن در حوزه تحت مدیریت خود رانده‌اند. این قشر از مدیران می‌توانند با انجام و هدایت اقدامات شش‌گانه زیر برای تحقق این مهم (سالم‌تر سازی دستگاه‌های اداری) به ایفای نقش پردازند:

الف) از صحت و سلامت تصمیمات و اقدامات خود و قرار داشتن آن بر مدار و محور قوانین اطمینان حاصل کنند. این اطمینان از طرق مختلف از جمله صرف دقت و فرصت مناسب برای اتخاذ تصمیمات، مشاوره با افراد متعهد و متخصص و نیز توجه به هشدارها و توصیه‌های دستگاه‌های نظارتی می‌تواند حاصل شود.

ب) با روی گشاده از انتقادهای و پیشنهادهای مطرح در خصوص حوزه عملکردی خود استقبال کرده، حتی افرادی را مشخص کنند تا تصمیمات و اقداماتشان را زیر ذره‌بین برده و بایک نظارت درون سیستمی آن‌ها را در محک نقد و بررسی قرار داده، نظرات و پیشنهادهای اصلاحی خود را به‌موقع و به‌دور از هرگونه مصلحت‌اندیشی یا خودسانسوری به‌وی منتقل کنند.

ج) با برخورد سریع، قانونی و قاطع با مصادیق رفتار و اعمال افراد زیر مجموعه خود که مصداق عبور از قوانین و هنجارهای جامعه و یا بی‌اعتنایی به آن به شمار می‌رود این پیام را به همگان منتقل کنند که در مبارزه با مصادیق مفاسد، جدی و مصمم بوده و هیچ‌گونه سفارشی رانیز در این راستا نمی‌پذیرند.

د) با اتخاذ تدابیر مناسب از جمله تقویت واحدهای نظارتی و حراستی از بروز مفاسد جلوگیری کرده، به عبارتی علاج واقعه قبل از وقوع کنند.

ه) هدایت امور و مدیریت‌ها را به افراد متعهد و متخصص سپرده و افراد فرصت‌طلب و بیگانه با دغدغه‌های اسلامی را از دست‌یازیدن به جایگاه‌هایی که امانت‌خدا و مردم به شمار می‌آید دور نگه‌دارند.

و) قوانین و مقررات و نیز خطوط قرمز را برای کلیه مدیران و کارکنان زیرمجموعه خود به‌طور صریح و روشن ترسیم و تبیین کرده، بدین وسیله عذر جهل به قوانین را از آنان بگیرند تا به هنگام ارتکاب تخلف، عدم آگاهی به قوانین یا مطالبات دستگاه را دست‌مایه‌های برای توجیه فعل یا رفتار خود قرار ندهند. ضمن آن که انجام این مهم باعث خواهد شد تا منابع مهم دستگاه که همان نیروی انسانی است از خطر مواجهه یا تسلیم شدن در برابر وساوس درونی و بیرونی مصون بمانند.

نتیجه‌گیری

تأثیر عوامل گوناگون در شکل‌گیری فساد به آن ماهیت پیچیده‌ای داده است که در نتیجه آن بسیاری از برنامه‌های طراحی شده دولت‌ها برای مبارزه با فساد به شکست انجامیده است؛ بنابراین از گذشته تا امروز با وجود برنامه‌های اصلاحات اداری و قوانینی که برای مبارزه با فساد اداری یا تعدیل آن وضع شده است، پدیده فساد اداری هنوز بر طرف نشده است.

بی‌گمان علت آن کمبود قوانین نیست بلکه باید علت اصلی استمرار فساد اداری را در عوامل دیگری (فرهنگی-اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و اداری) جستجو کرد.

از جمله مهم‌ترین راهکارهای مقابله با فساد، فعال‌تر کردن نهادهای مردمی و استفاده از ابزار مهم نظارت همگانی است. نظارتی که در گستره کشور فعال شده و بتواند بر افعال و عملکرد کارگزاران حکومتی نظارت کند.

در کشور ما بسیج به‌عنوان بزرگ‌ترین تشکل مردمی و غیردولتی می‌تواند نقشی بسزا در این باره ایفا کند. در این مقاله انواع نقش‌هایی که بسیجیان می‌توانند در این زمینه ایفا کنند را مورد بررسی قرار دادیم.

نقش‌هایی که البته ایفای هرچه بهینه برخی از آنها نیازمند تدوین قوانین و مقرراتی نیز است تا دلگرمی بیشتری به کسانی دهد که دل در گرو موفقیت نظام اسلامی بسته و موفقیت انقلاب اسلامی در نظام‌سازی و ارابه‌الگوی عملی از یک حاکمیت مردم‌سالار دینی موفق را آرزوی

قلبی خود می دانند.

فهرست منابع و مآخذ

- قرآن کریم
- نهج البلاغه
- مجموعه بیانات حضرت امام خمینی (ره)
- بیانات مقام معظم رهبری در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۷۹/۹/۲۵
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار بسیجیان استان خراسان شمالی ۱۳۹۱/۷/۲۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در اجتماع بزرگ زائران حرم امام خمینی (ره) ۱۳۸۱/۳/۱۴
- بیانات رهبر معظم انقلاب اسلامی در خطبه‌های نماز جمعه تهران ۱۳۸۰/۹/۱۶
- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از بسیجیان ۱۳۷۸/۹/۳
- بیانات مقام معظم رهبری در مراسم بیعت جمع کثیری از بسیجیان نمونه ۱۳۶۸/۴/۶
- اسفندیاری، خلیل (۱۳۸۶)، تأملی بر نقش و وظیفه بسیج در نظارت بر عملکرد دستگاه‌های اداری و سالم‌سازی آن‌ها، روزنامه رسالت، سال بیست و دوم، شماره ۶۱۹۲، ۱۳۸۶.
- خداداد حسینی، سید حمید و فرهادی نژاد، محسن (۱۳۸۰). بررسی فساد اداری و روش‌های کنترل آن، فصلنامه مدرس علوم انسانی، دوره پنجم، شماره اول.
- روزنامه جمهوری اسلامی ۱۳۷۱/۴/۲۳
- سازمان بازرسی کل کشور (۱۳۸۶)، فساد اداری، عوامل بروز و راه کارهای پیش‌گیری و مقابله با آن.
- سلطانی، ایرج (۱۳۷۹)، پیامدهای برخاسته از تخلفات اداری در سازمان‌های صنعتی و تولیدی بخش دولتی، ارتقای سلامت نظام اداری، تهران، مرکز آموزش مدیریت دولتی.
- صبوری، منوچهر (۱۳۸۰)، جامعه‌شناسی سازمان‌ها، بوروکراسی مدرن ایران، تهران، سخن.
- عابدی جعفری، حسن و حبیبی، لیلی (۱۳۸۸)، نقش جامعه مدنی در مبارزه با فساد، همایش ارتقای سلامت اداری سازمان بازرسی کل کشور.
- کامرانی، علیرضا (۱۳۸۳)، نقش و جایگاه مشارکت مردمی در امر نظارت کارآمد، مجموعه مقالات سومین همایش نظارت کارآمد سازمان بازرسی کل کشور.
- کیانی منش، کامران (۱۳۸۶)، تأملی بر موضوع فساد اداری، www.ict.gov.ir.

- محمودی، محمدمهدی (۱۳۸۳)، نقش فرهنگ سازمانی در پیشگیری از بروز فساد اداری.
- مرکز آموزش و تحقیقات صنعتی ایران (۱۳۸۷)، نقش مدیریت در بهبود سلامت اداری.
- نجف پور، شعبان و کمالی، یحیی (۱۳۸۸)، نقش رسانه‌ها در پیشگیری و مبارزه با فساد و آرایه راهکارهای عملی، مجموعه مقالات همایش ارتقای سلامت اداری، سازمان بازرسی کل کشور.
- وثوقی، منصور و علی اکبر نیک خلق (۱۳۸۵)، مبانی جامعه‌شناسی، تهران، بهینه، چ پانزدهم.